

1944, október 18. Londýn. — Návrh stanoviska skupiny československých socialistov k uzneseniu SNR z 29. septembra 1944, pripravený ako smernica pre národnosocialistických členov čs. vlády pri rokovaní vlády o postavení SNR, o pomere SNR a vlády a aktuálnych problémoch riešenia slovenskej otázky.

1. Považujeme Slovenskou nár. radu predovšetkým za povolnanou politickou predstaviteľku slovenského povstání proti Němcům. Její zjednodušené rozvrstvení ve dvě složky stejně početné slouží patrně šťastně jejímu revolučnímu účelu a je nepochybně i slibným nástupem k dalšímu vnitropolitickému vývoji na Slovensku. Prakticky je činnost Národní rady slovenské naplnění oné představy, kterou čs. vláda má o revoluční kompetenci oblastních lidových zastupitelstev, kde a dokud čs. vláda, volené národní výbory a čs. úřady nemohou konati svoje povinnosti. Záleží-li Slov. nár. radě na tom, aby se ve svém memorandu představila jako orgán čs. vládě ne podřízený, ale koordinovaný, je to in camera neškodné — uškodit by mohla spíše polemika, která by zveřejněním tohoto stanoviska Slovenské národní rady autoritu čs. vlády v zahraničí snížila.

2. Účast strany na Slov. národní radě jsme z Londýna reklamovali jen po Uhlířové zprávě, že podle Šmidkova sdělení byla strana naše, stejně jako strana ludová, z této účasti vyloučena a to pokynem presidenta republiky. Toto nedorozumění je dnes vysvětleno. Postup obou někdejších nár. socialistů ve Slov. národní radě, zejména volba klubu, pro nějž se rozhodli, neprejudikuje vůli ani jejich, ale jistě neprejudikuje naše stanovisko a stanovisko strany doma k definitivnímu stranickému rozvrstvení ve vlasti.

3. Ve známé otázce o národní svébytnosti Slováků nebuď zapomenuto, že zdářilá snaha o vymanění Slováků z někdejší státní svrchovanosti uherské a o uznání státní svrchovanosti československé na versailleské mírové konferenci i ústavní listina československého státu byla podložena představou československé jednoty národní. Chtějí-li tedy dnes Slováci, jak také poselství Slovenské národní rady svědčí, žítí a vyvíjeti se jako národ svébytný, od národa českého odlišný, nezbyvá, než aby se Češi a Slováci o všech politických důsledcích této skutečnosti nově dohodli. K sjednání takové dohody není ovšem na české straně nikdo oprávněn, dokud ho nezplnomocnil český národ, jako by k ní nebyl oprávněn nikdo na straně slovenské bez pověření národem slovenským. I když platnou československou ústavu může změnití jen legislativa společná, t. j. řádně zvolené československé Národní shromáždění, jest dnes zdostatek patrné, že není možné nové ústavní řešení jiné, než k jakému by přistoupila většina zástupců českých i většina zástupců slovenských, jak to ostatně od založení čs. Národního výboru v Paříži opětovně bylo povolánými autoritami československé zahraniční akce zdůrazněno.

4. Pojetí Československé republiky jako státu tří slovanských národů: Čechů, Slováků a Karpatských Ukrajinců nemůže však a nemá zastřít skutečnost, vyjádřenou už názvem republiky, že vzájemný národní vztah Čechů a Slováků i český a slovenský vztah k společnému státu je podstatně jiný, než vztah Čechů i Slováků ke Karpatským Ukrajincům, kteří se ostatně za svébytný národ nepovažovali ani ve své národní koncepci velkoruské, ani ve své národní koncepci ukrajinské, jak zase i dosavadní i proponovaný název Podkarpatské země ukazuje. I jako dva národy svébytné spojuje Čechy a Slováky historicky, politicky i kulturně víc, než jen slovanství.

5. Není-li k určování ústavních forem za dalšího trvání československého státu

legitimována ani celá zahraniční akce, je-li k tomu povolán jen český a slovenský lid, směla by si v tom tím méně osobovat nějaké separátní stanovisko zahraniční odnož jedné československé strany. Po této stránce může nám tedy jít jen o obecnou linii našeho postupu ve vládě a ve Státní radě, a i ta se může dodržovat jen s výhradou, že nijak neváže stranu doma. A zase nejde vůbec o uplatňování zřetelů stranických, ale o aplikaci národních ideálů, jimž naše strana chtěla sloužit při řešení nových problémů. A tu tedy se odvažujeme tvrdit a míníme s hořejšími výhradami zastávat, že ani za předpokladu a při obecném uznání české a slovenské národní svébytnosti není důvodu, aby se ve společném státě Čechů a Slováků autonomistickým nebo dokonce federativním rozdělením vnitropolitický život zkomplikoval a aby demokratický proces legislativy, vlády a správy ztěžkopádněl, anebo aby se takovým rozdělením společný stát sám stal nutným a ustavičným zdrojem dalšího a pronikavějšího vývojového odlišení obou národů, které by nakonec i samu jednotu státu ohrozilo. Takové rozdělení, jehož se v minulosti domáhal slovenský nacionální radikalismus s výsledkem tak katastrofálním, mohlo by mítí ospravedlnění jen v obavě, že národní svébytnost slovenská je za většinového vlivu českého neudržitelná. Tuto obavu však lze upokojiti dostatečnými zárukami i bez roztržení státu. Proti majorizování slovenského sebeurčení ve věcech personálních poskytně záruku potřebná míra místní, okresní a zemské samosprávy. Ta bude chrániti také slovenské sebeurčení hospodářské a může býti ještě doplněna zákonným ustanovením, že stát sám v dislokaci svého vlastního podnikání hospodářského a svého vlivu na podnikání soukromé musí se poměrně řídití celkovým pracovním, poplatním a kapitálovým příspěvkem zemských oblastí. Proti nebezpečí, že slovenský vývoj kulturní by byl křiven mocenskými rozhodováními českých většin, bude zárukou potřebná míra autonomie ve věcech škol, věd a umění. Aby společné zákonodárství ani v jiných oborech nevnucovalo Slovensku životní formy a podmínky, přičítící se jeho národnímu založení a ustrojení, může být utvořena zvláštní instituce, rázu spíše kulturního než politického, která by kompetentně určovala, zda to nebo ono ustanovení v osnovaných zákonech mohlo by se dotýkati svébytného národního vědomí a svědomí tak, že by k jeho platnosti bylo zapotřebí většiny českých i většiny slovenských zástupců. Nad tuto míru však bude asi požadavek dvojího zákonodárství ve státě Čechů a Slováků, buďsi ve formě dvou sněmů, buďsi ve formě dvou kurií na sněmě společném, odmítán každým, kdo nechce, aby neúspěšná unifikace zákonů za prvních dvou desetiletí Československého státu byla teď korunována úspěšnou disjunkcí a pokračujícím odcizováním dvojího právního řádu.

AÚD KSČ Praha. Fond 38, a. j. 505/163-175. Koncept. Rukopis. — „Cesta ke Květnu“, dok. 83, Praha 1965.

1944, október 18. Londýn. — Rezolúcia k zpráve delegácie Slovenskej národnej rady o pripravách, priebehu a vzniku Slovenského národného povstania, prijatá na mimoriadnej plenárnej schôdzi Štátnej rady.

Štátna rada vypočula s veľkým záujmom zprávy, ktoré jej podali členovia delegácie SNR a zástupca I. československej armády bojujúcej na Slovensku o pripravách, vzniku a priebehu slovenského postania, vstupujúceho už do ôsmeho týždňa svojho trvania. V boji za oslobodenie Československej republiky a v jej